

**AMIR TEMURNING TAXTI: TARIXIY RAMZ VA
SHAHRISABZDAGI MUZEY EKSPONATLARI QIYOSIDA**

Olimjonova Dilso'z Ikromovna

“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi katta ilmiy xodim

Tel: +998908765800 Email: olimjonovadilsuz@gmail.com

Sodiqova Shaxodat Toxirovna

“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi katta ilmiy xodim

Tel: +998919577579 Email: sodiqovashahodat83@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Amir Temurning tarixiy taxti haqidagi qarashlar, uning shakli va ramziy ma’nosi yoritilgan. Ayniqsa, sakkiz qirrali taxt shakli haqida mavjud taxminlar, Sharq madaniyatidagi ramzlar va Qashqadaryo viloyati Shahrisabz shahridagi “Shahrisabz” davlat muzey qo‘riqxonasining Chubin(muzeyda) filialida saqlanayotgan eksponatlar bilan qiyosiy tahlil qilingan. Maqola tarixiy manba, arxeologik model va estetik ifodaning uyg‘unligi asosida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Amir Temur, taxt, sakkiz qirrali shakl, “Shahrisabz” davlat muzey qo‘riqxonasining Chubin(muzeyda) filiali, ramziy ma’no, eksponat, tarixiy manba, oktaedrik model.

Аннотация: В данной статье рассматриваются исторические представления о троне Амира Темура, его форма и символическое значение. Особое внимание уделено версии восьмигранного трона, символизирующего восемь сторон света, и сравниваются экспонаты, хранящиеся в музее Амира Темура в Шахрисабзе. Статья основана на исторических источниках, археологических реконструкциях и культурной эстетике.

Ключевые слова: Амир Темура, трон, восьмигранная форма, музей Шахрисабза, символика, экспонат, исторический источник, октаэдрическая модель.

Annotation: This article explores the historical perceptions of Amir

Temur's throne, its form, and symbolic meaning. Special attention is given to the eight-sided throne design, believed to represent the eight directions of the world. The article compares this concept with actual exhibits held at the Amir Temur Museum in Shahrisabz. It is based on historical sources, archaeological modeling, and cultural aesthetics.

Keywords: Amir Temur, throne, octagonal shape, Shahrisabz museum, symbolism, exhibit, historical source, octahedral model.

Kirish

O'zbek xalqining buyuk sarkardasi Amir Temur nafaqat harbiy sohalarda, balki davlat boshqaruvi, madaniyat va san'atda ham chuqur iz qoldirgan siymodir. Uning shaxsiy buyumlari, xususan taxti, tarixiy estetikani va ramziy ma'noni o'zida mujassam etgan muhim madaniy meros sanaladi. Tarixchilarning ayrim qarashlariga ko'ra, Amir Temurning taxti sakkiz qirrali shaklga ega bo'lgan bo'lishi mumkin. Bu maqolada mazkur tushuncha Shahrisabz shahridagi Amir Temur muzeyida saqlanayotgan eksponatlar bilan qiyosiy tahlil qilinadi.

Amir Temurning taxti haqida manbalar nima deydi?

Amir Temur hayoti va faoliyati haqida yozilgan eng muhim asarlardan biri - Sharafiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asarida Temur taxti haqida ko'plab ma'lumotlar keltirilgan. Unga ko'ra, sarkardaning taxti hashamatli, baland, naqshinkor va oltin bilan bezatilgan bo'lgan. Biroq uning geometrik shakli aniq bayon etilmagan.

Shu sabab, taxtning 8 qirrali (oktagonal) shakli haqidagi tasavvurlar ko'proq Sharq falsafasida mavjud bo'lgan ramziy qarashlar bilan bog'liq. Sakkiz burchak, Sharqona tafakkurda:

8 yo'nalishni (dunyoning tomonlarini),

8 fazilat yoki qudrat belgilarini,

8 yulduz sistemasini,

Jannatning 8 darvozasini anglatadi.

Bu esa Temurning "Sakkiz iqlim sultoni" bo'lish istagini ifoda etishi mumkin.

“Shahrisabz” davlat muzey qo‘riqxonasining Chubin(muzeyda) filialidagi taxt namunasi

Shahrisabz shahrida joylashgan “Shahrisabz” davlat muzey qo‘riqxonasining Chubin(muzeyda) filialida, buyuk sarkardaning tarixiy shaxsiyatini ochib beruvchi eksponatlar bilan boyitilgan. Muzeyda taxtning maketi yoki rekonstruksiya qilingan shakli ko‘rsatilgan bo‘lib, u:

Baland poyaga o‘rnatilgan,

Bezaklar va naqshlar bilan ishlangan,

Ba’zida sakkiz qirrali yoki ko‘p burchakli shaklda taqdim etilgan.

Muzey eksponatlarida taxt shaklining oktaedrik (8 qirrali) tarzda tasvirlanishi — bu tarixiy manbalarga to‘liq tayanilgan fakt emas, balki muhandislik, dizayn va ramziy talqinlar asosidagi modellashdir. Eksponat orqali tomoshabinga Temurning siyosiy qudrati, keng dunyoqarashi va ramziy hukmronligi yodga solinadi.

Tarixiy va estetik ramzlar uyg‘unligi

Sakkiz burchakli shakl Temur davri me’morchiligida ham uchraydi.

Masalan, Gur Amir maqbarasining ichki gumbaz tuzilmalari, Samarqanddagi Bibixonim masjidining bezaklarida ham bu shaklning estetik ifodalari mavjud.

Shuningdek, Temur o'zini nafaqat harbiy rahbar, balki adolatli hukmdor sifatida ko'rsatishga intilgan. Shuning uchun taxtining shakli ham bu g'oyalarni aks ettirgan bo'lishi ehtimoldan holi emas.

Xulosa

Amir Temurning taxti haqidagi sakkiz qirrali shakl to'g'risidagi qarashlar tarixiy manbalarda aniq ko'rsatilmagan bo'lsa-da, Sharq madaniyatidagi ramziy ma'nolar va zamonaviy eksponatlarda bu shakl orqali uning qudratli shaxsiyati talqin qilinmoqda. "Shahrisabz" davlat muzey qo'riqxonasining Chubin(muzeyda) filialida ko'rsatilgan taxt modeli bu ramziy yondashuvni jonlantirib, nafaqat tarixiy, balki estetik jihatdan ham muhim ob'ekt sifatida baholanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma. Fors tilidan tarjima. – Toshkent: Fan, 1992.
2. Bartold V.V. Turkistonning musulmonlar davridagi tarixi. – Toshkent: "Fan", 2003.
3. Qosimova N.X., Allayev X.N. Amir Temur va Temuriylar davri madaniyati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2006.
4. Samarqand va Shahrisabz muzeylarining rasmiy kataloglari, – O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va Turizm vazirligi nashrlari, 2019.
5. Bobur Z. Boburnoma. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi, 2010.
6. Tremblay X. Temur va Buyuk Ipak yo'li tamadduni. – Parij: UNESCO nashriyoti, 2000.
7. Xaitmetov A. Temuriylar davri adabiyoti va madaniy merosi. – Toshkent: Sharq, 2014.